

2- Anlatıcı kavramının ortaokul Türkçe ders kitaplarına yansımaları**Burcu ÖZTÜRK¹****Seher ÇİÇEK²**

APA: Öztürk, B.; Çiçek, S. (2021). Anlatıcı kavramının ortaokul Türkçe ders kitaplarına yansımaları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (25), 18-37. DOI: 10.29000/rumelide.1032361.

Öz

Bu çalışmada ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlatıcı kavramının nasıl bir görünüm sergilediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırma tarama çalışması şeklinde düzenlenmiştir. Doküman inceleme yöntemiyle toplanan araştırmanın inceleme nesnelere; MEB ve özel yayınevlerinin ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan seksen yedi öyküleyici metin oluşturmuştur. Araştırmanın sorun ve alt sorunları temelinde elde edilen verileri çözümlmek için nitel veri analizi yöntemlerinden biri olan betimsel analiz kullanılmıştır. Yapılan betimsel analizler sonucunda MEB ve özel yayınevlerinin incelenen öyküleyici metinlerinde; en fazla nesnel odaklayımın, ikinci sırada ise öznel odaklayımın bulunduğu; bu metinlerde sırasıyla elöyküsel, benöyküsel ve senöyküsel anlatıcı türlerinin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca MEB ve özel yayınevlerinin ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan öğretim etkinliklerinde anlatıcı kavramına yer vermede tutarsızlık olduğu belirlenmiştir. Bu öğretim etkinliklerinin birbirine benzer şekilde metin çözümleme üzerinde yoğunlaştığı, buna karşın metin üretmeyle ilgili etkinlik kurgulanmadığı görülmüştür. Bu sonuçlara ek olarak incelenen ders kitaplarının büyük çoğunluğunun metin içi sorularında yazar ve anlatıcı karmaşasının bulunduğu tespit edilmiştir. Buna göre ortaokul Türkçe ders kitaplarında metin çözümleme ve üretmenin önemli bir parçası olan anlatıcı türlerinin dağılımı sınıf seviyesine göre düzenlenebilir ve bu kavramla ilgili öğretim etkinliklerinde tutarlık ve üretkenlik artırılabilir. Ayrıca ders kitaplarında bu kavramla ilgili yanlışların önüne geçmek için yazar ve anlatıcı ayrımı sağlanabilir.

Anahtar kelimeler: Anlatıcı, metin, odaklayım, öyküleyici ortaokul Türkçe ders kitabı, yazar

Reflections of the concept of narrator on secondary school Turkish textbooks**Abstract**

In this research, it is aimed to determine how the concept of narrator displays in secondary school Turkish textbooks. The examination objects of the research collected by the document analysis method; eighty-seven narrative texts in secondary school Turkish textbooks of MEB and private publishing houses were created. Descriptive analysis was used to analyze the data obtained on the basis of the problems and sub-problems of the research. As a result, in the analyzed narrative texts of both publishing houses; the highest objective focalization, followed by subjective focalization; in these texts, it has been observed that the narrator genres are the first person narrator, the second person narrator and the third person narrator, respectively. In addition, it has been determined that there is an inconsistency in including the concept of narrator in the teaching activities the secondary

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü (Kastamonu, Türkiye), bozturk@kastamonu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4087-3370 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 11.09.2021-kabul tarihi: 20.10.2021; DOI: 10.29000/rumelide.1032361]

² Dr., Türkçe Öğretmeni, Düzce MEM (Düzce, Türkiye), sehertabak123@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1501-2675

school Turkish textbooks. It has been observed that these activities are focused on text analysis similar to each other, however, there is no activity related to producing text. In addition to these results, it has been determined that the majority of the examined textbooks have author and narrator confusion in the in-text questions. Accordingly, the distribution of narrator types, which are an important part of text analysis and production in the textbooks, can be arranged according to grade level, and consistency and productivity can be increased in teaching activities related to this concept. In addition, in order to avoid misconceptions about this concept in textbooks, a distinction can be made between author and narrator.

Keywords: Narrator, author, focalization, narrative text, secondary school Turkish textbook

Giriş

Metinlerin bilgi verme ve haz verme gibi iki temel amacı vardır. Bu temel amaçlara göre metinler farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Türkçe Öğretim Programı'nda (2018) metinler bilgilendirici, hikâye ve şiir olmak üzere üç grupta değerlendirilmekte ve ders kitaplarına metin seçimi bu gruplama temelinde yapılmaktadır. Ayrıca bunların dengeli bir şekilde dağıtılması ilkesi bulunmaktadır (MEB, 2018).

Hikâye, roman, masal, fabl gibi hikâye edici metinler kurmaca metinlerdir. Temel dayanağı kurgu olan bu türler, estetik haz verme amacı taşır ve bunlar imgelemsel bir gerçekliği yansıtır (Sever, 2013; Şen, 2020; Dilidüzgün, 2004). Kurmaca metinlerin temel bileşenleri olan olay örgüsü, mekân, zaman, şahıslarlık kadrosu ve anlatıcı ortaokulun her sınıf düzeyindeki okuma kazanımları arasındadır (MEB, 2018).

Anlatı üretimi veya anlatmak eylemi olarak tanımlanan öyküleme kim anlatıyor ve nasıl anlatıyor soruları cevaplandırılmaya muhtaçtır (Sözen, 2008). Bütün kurmaca metinler, temelde bir olay örgüsü yani hikâye ile bunu aktaran bir anlatıcıya (narrator) dayanır. Bu iki unsur anlatıların en temel değişkenleridir (Sözen, 2008; Tekin, 2009). Hatta bu hiyerarşide anlatıcı en üsttedir. Çünkü anlatıcı kurmaca metinlerin temel unsuru, aynı zamanda en etkili figürüdür. Anlatıcı olmadan hikâyeyi anlatmak, olayları okura aktarmak, kahramanları tanıtmak mümkün değildir (Tekin, 2009). “*bilmek*” anlamına gelen Yunanca gnarus kelimesi Yunancada anlatı ve anlatıcı sözcüklerini karşılar. O halde anlatıcı bilen kişidir ve bu bilginin iletildiği süreç anlatıdır (Beard, 2003, s. 33). Anlatıcının başka bir işlevi de konu ile izleyici arasındaki bağlantıyı kurarken, eserin biçimini geliştiren unsur olmasıdır (Sözen, 2008).

Bu araştırmanın temel sorunu olan anlatıcı yazarın öyküyü, öyküleme çizgisi üzerinde okura aktarması için metne yerleştirilen sestir (Beard, 2001; Bennett ve Royle, 2016; Günay, 2003). Anlatıdaki olayları aktaran, yazarın yarattığı, sadece metnin içinde yaşayan varlık anlatıcıdır (Demir, 2008). Bütün kurmaca metinlerin ortak bir özelliği de yazarları dışında anlatıcılarının olmasıdır. Romanlarda bazen birden çok anlatıcı kullanılsa da öykülerde genellikle anlatıcı tektir (Gülsoy, 2014). Anlatıcılar, öyküyü anlatması için yazar tarafından seçilmiş, yaratılmış, kurmaca kişilerdir ve tıpkı öykü kahramanları gibi soyuttur, yaşanan gerçek dünyada karşılıkları yoktur (Sözen, 2008). Bu bağlamda yazarla anlatıcı aynı varlık değildir. Yazar, metnin üreticisiyken; anlatıcı, anlatının temel öğelerinden biridir; bir okuyucu metni okuduğunda gerçekleşen kavramdır (Kıran, 2003, s. 95). Başka bir deyişle anlatıcı, yazardan yetki alıp kurgudaki olayları anlatan; okuma sırasında ortaya çıkıp okuma bittiğinde kaybolan biridir (Demir, 2008). Bir anlatı dilsel bildirişim olduğu için anlatı okunduğunda anlatıcı ve dinleyici birliktedir (Barthes, 2005, s. 125). Bu nedenle bu ayrıma göre yazar ile okur gerçek hayata ait kişilerdir; anlatıcı ve

dinleyici ise anlatıya ait varlıklardır (Sinan ve Demir, 2021). Yazın okuryazarlığı açısından bu ayrıma yönelik okurun farkındalığı eleştirel okumanın ilk aşamasıdır (Şen, 2020).

Bir anlatının en önemli bileşenlerinden biri olan anlatıcı okuyucunun karşısına üç türde çıkmaktadır. Bunlar: benöyküsel, senöyküsel ve elöyküsel anlatıcıdır (Beard, 2003; Özdemir, 2007; Tekin, 2009). Öykünün bütün biçimine hâkim olan bu sınıflandırmada benöyküsel anlatıcı ben veya biz adlarıyla; elöyküsel anlatıcı o veya onlar adlarıyla; senöyküsel anlatıcı ise sen veya siz adları kullanılarak oluşturulur. Bu anlatıcı türlerinin okuyucular için ortaya çıkarabileceği birtakım olumlu ve olumsuz taraflar olabilir. Söz gelimi; benöyküsel anlatıcının kullanımında okuyucu yazarla anlatıcıyı birbirine karıştırabilir. Buna karşın, okuyucu için bu türün kullanımı metnin inandırıcılığını da artırır (Demir, 2008). Bu anlatıcı türlerinin birbirine üstün tarafları göz önüne alındığında anlatıcı seçiminin doğurabileceği olumlu ve olumsuz durumlara dikkat edilmelidir. Metin çözümlemede bu durumlar öğrencilerle birlikte tartışılmalıdır. Bu sayede öğrencilerde anlatıcı türlerinin sunacağı fırsatlara ilişkin farkındalık oluşturulabilir (Şen, 2020).

Bu araştırmada ortaokul Türkçe ders kitaplarında incelenecek bir diğer unsur da odaklayım (focalization) kavramıdır çünkü anlatıcı ve odaklayım unsurları birbirleriyle bağlantılıdır. Ancak anlatıcı-yazar ayrımı gibi anlatıcı ve odaklayım kavramları da birbirinden farklıdır. Bir anlatıda “Kim konuşuyor?” sorusunun cevabı anlatıcı, “Kim görüyor?” sorusunun cevabı ise odaklayımdır (Kıran ve Kıran, 2003). Başka bir deyişle bir anlatıda kimin konuştuğu okuru anlatıcıya, kimin gördüyse odaklayıma götürür. (Kale, 2017, s. 46). Kahramanları, varlıkları, nesnelere okura tanıtmak ve okuru öykülemenin içine çekmek amacı olan odaklayım (Demir, 2008), yazarın varlıkları ve nesnelere betimlemek için seçtiği bakış açılarıdır (Kıran ve Kıran, 2003). Bu iki kavramın arasında birbirini tamamlayan ve sınırlayan bir ilişki vardır. Yazarın bakış açısı olan odaklayım dört türdür. Bunlar: öznel, nesnel, çoklu ve ikili odaklayımdır. Yazar amacına uygun olarak bunları tek tek veya birlikte de kullanabilir (Şen, 2020).

Sıfır odaklayım, tanrısal bakış açısı da denilen öznel odaklayımda; ayrıcalıklı bir konumda olan anlatıcı her şeyi ve her yeri bilip görür ve bunları anlatabilir. İşte bu açıdan tanrısal bir özelliğe sahiptir. Bu özelliğinden dolayı anlatıcı, kahramanların içinden geçenleri bilip olaylar veya kahramanlar hakkında yorum yapabilir (Günay, 2003; Şen, 2020). Nesnel odaklayım türünde dışarıdan bir gözlemci olarak davranan anlatıcı olayların dışında konumlanır (Şen, 2020) fakat olayların tanığıdır. Dolayısıyla gördüğü veya duyduğu olayları aktarırken olaylara yaklaşım daha çok ayrıntılı bilgi verebilir. Olaylardan uzaklaştığında ise yüzeysel bilgi verir. Bu bilgi verme sürecinde daima yorum yapmaktan kaçınır (Demir, 2008; Kıran ve Kıran, 2003). Çoklu odaklayımda ise olayları aktaran farklı anlatıcılar bulunmaktadır. Bu yüzden algılanması zor olan çoklu odaklayım türünün soyut dönemde olmayan çocuklar için yazılan eserlerde kullanılmaması önerilmektedir (Şen, 2020). Son olarak görsel ve dilsel olmak üzere iki boyutu olan ikili odaklayım; görsel boyuta dayanan elöyküsel anlatıcı ile dilsel boyuta dayanan benöyküsel anlatıcının birlikte kullanılmasıyla oluşan bakış açılarıdır (Şen, 2020). Özellikle resimli çocuk kitaplarında bu odaklayım türünden faydalanılır.

Alanyazında kuramsal olarak anlatıcı kavramını ele alan, bu kavramın türleri ile ilgili tespitlerde bulunan çalışmalar bulunmaktadır. Ortaokul Türkçe öğretim programı okuma kazanımları arasında yer alan bu kavramın ders kitaplarındaki metinlerdeki durumuyla ilgili araştırmalar ise oldukça azdır (Canlı, 2014; Ercantürk, 2015; Demir, 2008; Sinan ve Demir, 2011; Şen, 2020). Bunlardan Demir (2008) ve Ercantürk (2015) dilbilimsel yöntemlerle Türkçe ders kitaplarında bulunan öyküleyici metinleri incelemiş, metinlerin öğrenci seviyesi uygunluğu hakkında değerlendirmeler yapmıştır. Sinan

ve Demir (2011) ise Türkçe ortaokul ders kitaplarında bulunan metinlerin öğrenci anlama düzeyine, program kazanımlarına, temalarına uygunluğunu incelemiştir. Şen (2020) ise ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan otuz metnin anlatıcı tür ve odaklayım dağılımını betimlemiştir. Bu çalışmada ise alanyazın çalışmalarından farklı olarak daha kapsamlı bir şekilde MEB ve özel yayınevleri ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan bütün öyküleyici metinler araştırmaya dâhil edilmiş, bunların anlatıcı tür ve odaklayım dağılımları belirlenmiştir. Ayrıca anlatıcı kavramına ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer verilme sıklık ve şekli ele alınmıştır. Bu gerekçelerden hareketle bu çalışmada ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlatıcı kavramının nasıl bir görünüm sergilediğinin ve bu kavramın ortaokul ders kitaplarına nasıl yansıdığı belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmanın sorun ve alt sorunları şu şekilde oluşturulmuştur:

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlatıcı kavramı nasıl bir görünüm sergilemektedir?

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında;

1. yer alan öyküleyici metinlerin (öykü, roman, efsane, destan, fabl) anlatıcı ve odaklayım dağılımı nasıl bir görünüm sergilemektedir?
2. anlatıcı öğretim etkinliklerinin sınıf seviyelerine göre yayınevlerinde dağılımı nasıl bir görünüm sergilemektedir?
3. anlatıcıyla ilgili öğretim etkinlikleri nasıl kurgulanmıştır ve bu etkinliklerde hangi terimler kullanılmıştır?
4. yazar ve anlatıcı karmaşası var mıdır?

Yöntem

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlatıcı kavramının nasıl bir görünüm sergilediğini ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma tarama çalışması şeklinde yürütülmüştür. Tarama çalışmalarında, araştırma konusu mevcut durumuyla kendi koşulları içinde betimlenir (Karasar, 2012). Evrenden seçilen örneklem üzerinde araştırma amaçlarına göre belirlenen soruların cevapları için tarama yapılır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015; Fraenkel ve Wallen, 2006).

Araştırmanın inceleme nesneleri

Araştırmanın inceleme nesnelерini; her sınıf düzeyinden MEB yayınevinden bir tane, özel yayınevlerinden bir tane olmak üzere toplam sekiz ortaokul Türkçe ders kitabında yer alan seksen yedi öyküleyici metin (öykü, roman, efsane, destan, fabl) oluşturmuştur. Şiir, tiyatro, serbest okuma metinleri araştırmanın kapsamı dışındadır. Örneklemedeki 20 metin 5. sınıf, 22 metin 6. sınıf, 28 metin 7. sınıf, 17 metin ise 8. sınıf ders kitabında yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırmanın inceleme nesneleri

		Metinlerin sınıf düzeyi					Genel toplam
		5	6	7	8	Toplam	
Yayınevi	MEB ortaokul Türkçe ders kitapları	8	11	16	12	47	87
	Özel yayınevleri Türkçe ders kitapları	12	11	12	5	40	

Verilerin toplanması

Bu araştırmanın verileri, ortaokul Türkçe ders kitaplarından doküman inceleme yöntemiyle toplanmıştır. Bu yöntemin temel koşulu, araştırma amacına uygun dokümanların elde edilmesinden sonra (Karasar, 2012) araştırılacak konuyla ilgili yazılı, basılı veya sözlü dokümanların içeriğinin analizinin yapılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Buna göre bu araştırmanın dokümanlarını; MEB yayınevinin 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeyi dört ortaokul Türkçe ders kitabında ve özel yayınevlerinin 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeyi dört ortaokul Türkçe ders kitabında yer alan seksen yedi öyküleyici metin oluşturmuştur. Araştırmanın inceleme nesnelere alındığı ortaokul ders kitapları aşağıda verilmiştir:

MEB yayınevi

5. Sınıf Ortaokul Türkçe Ders Kitabı-MEB
6. Sınıf Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı-MEB
7. Sınıf Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı-MEB
8. Sınıf Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı-MEB

Özel yayınevleri

5. Sınıf Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı-Anıttepe Yayınları
6. Sınıf Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı-Eksen Yayıncılık
7. sınıf Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı-Özgün Yayıncılık
8. sınıf Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı-Dörtel Yayıncılık

Verilerin analizi

Araştırmada incelenen ders kitaplarından elde edilen dokümanları çözümlmek için nitel veri analizi yöntemlerinden biri olan betimsel analiz kullanılmıştır. Bu analiz yönteminde araştırma sırasında belirlenen temalara uygun olarak elde edilen veriler özetlenerek yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu bağlamda sekiz ortaokul Türkçe ders kitabında yer alan öyküleyici metinlerin anlatıcı türleri ve odaklayım biçimlerinin dağılımı, ders kitaplarında yer alan anlatıcı öğretim etkinliklerinin sınıf seviyelerine göre dağılımı, anlatıcıyla ilgili öğretim etkinliklerinin kurgusu ile ilgili kullanılan terimler ve son olarak ders kitaplarının tümü yazar ve anlatıcı karmaşası açısından incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda elde edilen veriler; önceden belirlenen temalara işlenmiş; sonuçlar yüzde, sayı ve betimsel kategorilerle ifade edilmiştir. Kategorileri destekleyen örnek veriler, metinlerden alıntı yapılarak sonuçlara eklenmiştir.

Geçerlik ve güvenilirlik

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamada her iki araştırmacı, farklı zamanlarda belirlenen öyküleyici metinlerin üzerinde araştırmanın alt sorunlarıyla ilgili tarama yapmış ve elde edilen verileri kaydetmiştir. Her iki araştırmacının yaptığı analiz bulguları, ortak bir yer ve zamanda karşılaştırıldığında elde edilen verilerde %90 oranında görüş birliğinin olduğu ortaya çıkmıştır. Miles ve

Huberman'a göre (1994) bu oran geçerlik ve güvenilirlik için uygundur. Görüş ayrılığının ya da kararsızlığın olduğu verilerde ise öyküleyici metinlerde aranan özellikler birlikte değerlendirilmiş ve alınan ortak karar ilgili kategoriye kaydedilmiştir.

Bulgular

Birinci alt soruna ilişkin bulgular: MEB ve özel yayınevlerinin ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici metinlerin anlatıcı türleri ve odaklayım dağılımıyla ilgili bulgular tablolarda sunulmuştur.

Tablo 2. MEB Yayınevi ortaokul Türkçe ders kitapları öyküleyici metinlerinin odaklayım biçimleri ve anlatıcı türlerinin dağılımı

Metin Nu	Metin Adı	Sınıf Düzeyi	Odaklayım				Anlatıcı Türleri		
			Öznel	Nesnel	Çoklu	İkili	Benöyküsel	Elöyküsel	Senöyküsel
							Sınırlı	Sınırsız	
M1	Oyuncak	5		X		X			
M2	Alis Harikalar Diyarında	5	X	X		X		X	
M3	Bilmeyen Var Mı?	5		X		X			
M4	Güvercin	5	X	X				X	
M5	Püf Noktası	5	X	X				X	
M6	Forsa	5	X	X		X		X	
M7	Kar Tanesinin Serüveni	5		X	X		X		X
M8	Kuş Ağacı	5	X	X				X	
M9	Mutlu Prens	6		X			X		
M10	Mustafa Kemal Zafer Yolunda	6		X			X		
M11	Kastamonulu Şerife Bacı	6	X	X				X	
M12	Kâmil	6		X			X		
M13	Sefiller	6		X			X		
M14	Topkapı Sarayı'nın Kardeşleri	6		X			X		
M15	Canım Kitaphım	6		X			X		X
M16	Oğuz Kitaplarla Tanışıyor	6		X			X		
M17	Bir Boyacı ile Konuştum	6		X			X		
M18	Otobüs	6	X	X				X	
M19	Televizyoncu Ali	6		X			X		
M20	Ana İşsiz Kalınca	7	X	X				X	
M21	Karadut	7	X	X				X	
M22	Müreffeli Kadınlar ve Emin Astsubay	7	X	X				X	

M23	Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü	7	X	X					X	
M24	Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda	7	X	X					X	
M25	Okumak Düşünmek İçindir	7		X				X		
M26	Tahta Bisiklet	7		X			X			
M27	Kaplumbağayla İki Ördek	7		X				X		
M28	Kızgın Bir Lira	7		X			X			
M29	Akıllı Evlat	7		X				X		
M30	Adını Göklere Yazdıran Çocuk	7		X				X		
M31	"A" Harfi	7		X			X			
M32	İki Dost Bir Kuş	7		X				X		
M33	Yusufoçuk	7		X				X	X	
M34	Broşür	7	X	X					X	
M35	Ağaçtan Oyma Su Tası	7		X		X	X			
M36	Kaşığı	8	X	X		X	X			
M37	Kedi ile Fare	8	X	X					X	
M38	Kınalı Ali	8		X				X		
M39	Uzay Giysileri	8		X				X	X	
M40	Portakal	8	X	X			X			
M41	Robinson Crusoe	8		X				X		
M42	Göç Destanı	8		X				X		
M43	Kız Kulesi	8		X				X		
M44	Yılkı Atı	8		X				X		
M45	Gündüzünü Kaybeden Kuş	8		X			X	X		
M46	Haritada Bir Nokta	8		X		X	X			
M47	Kalbim Rumeli'de Kaldı	8		X		X		X		
Toplam n			16	47	1	8	14	20	14	4

Bu sonuçlara göre MEB ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan öyküleyici metinlerin tamamında nesnel odaklayım; 16 metinde öznel odaklayım, 8 metinde ikili odaklayım ve sadece 1 metinde çoklu odaklayım kullanılmıştır.

MEB yayınevinin ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan öyküleyici metinlerde en fazla elöyküsel anlatım türü kullanılmış, bu anlatım türünün farklı bir biçimi olan sınırlı elöyküsel anlatım türü en fazla kullanılmıştır. Benöyküsel anlatıcı 14 metinde kullanılırken senöyküsel anlatıcı ise sadece 4 metinde kullanılmıştır. Benöyküsel ve senöyküsel 2 metinde; elöyküsel ve senöyküsel 2 metinde; benöyküsel ve elöyküsel anlatıcı türleri ise 1 metinde birlikte kullanılmıştır.

Odaklayım biçimleri ve anlatıcı türleri için aşağıdaki örnekler verilebilir:

"Kızım ile iki torunumun evden çıkmasını bekliyorum. Pencereden dışarı bakıyorum, onlar gözden kayboluncaya kadar. Sonra hemen torunlarımın odasına giriyorum, dolabı açıyorum. En sevdiğim,

elektrikli tren.” (Oyuncak, 5. sınıf Türkçe ders kitabı, 2017, s. 10; nesnel ve ikili odaklayım, benöyküsel anlatıcı).

“Bütün bunları düşününce gayrete geliyorlar, buz tutan yollarda kafileler hâlinde ilerlemeye çalışıyorlardı. Dağlık ve ormanlık yollardan geçerken kurtların seslerini duyuyor, kendilerine saldırmalarından korkuyorlardı. Cephaneler, sabahın erken vakitlerinde kağnılara yükleniyordu. Kağnılar yüklerini alınca hiç beklemeden yola koyuluyorlardı.” (Kastamonulu Şerife Bacı, 6. sınıf Türkçe ders kitabı, 2017, s. 50; öznel ve nesnel odaklayım, sınırsız elöyküsel anlatıcı)

“Emin Bey, Serpil Hanım’ın hüznü hâlinde çok etkilenmişti. Özellikle (...) gözlerindeki derin hüznü onu daha da üzmişti. Dışarıdan sık sık top sesleri geliyordu. Oysa burası cepheye çok uzaktı. (Mürefteli Kadınlar ve Emin Astsubay, 7. sınıf Türkçe ders kitabı, 2018, s. 46; öznel ve nesnel odaklayım, sınırsız elöyküsel anlatıcı).

“Ahırın avlusunda oynarken aşağıda, gümüş söğütler altında görünmeyen derenin hazin şırlıtlarını işitirdik. Evimiz iç çitin büyük kestane ağaçları arkasında kaybolmuş gibiydi. Annem, İstanbul’a gittiği için benden bir yaş küçük olan kardeşim Hasan’la artık Dadaruh’un yanından hiç ayrılmıyorduk. Bu, babamın seyisi, ihtiyarca bir adamdı. Sabahleyin erkenden ahıra koşuyorduk.” (Kaşağı, 8. sınıf Türkçe ders kitabı, 2019, s.20; öznel, nesnel ve ikili odaklayım; benöyküsel anlatıcı).

Tablo 3. Özel Yayınevleri ortaokul Türkçe ders kitapları öyküleyici metinlerinin odaklayım biçimleri ve anlatıcı türlerinin dağılımı

Metin No	Metin Adı	Sınıf Düzeyi	Odaklayım					Anlatıcı Türleri			
			Öznel	Nesnel	Çoklu	İkili	Benöyküsel	Elöyküsel		Senöyküsel	
								Sınırlı	Sınırsız		
M1	İlk Ders	5		X			X				
M2	6 Mart 1915 Gecesi	5	X	X					X		
M3	Bir Temmuz Gecesi	5		X			X				
M4	Bu Nehir Bizim	5	X	X					X		
M5	Deprem	5	X	X		X	X				
M6	Boğaç Han	5		X				X			
M7	Çocuk Bahçesindeki Bekçi	5	X	X			X			X	
M8	Özgürlük	5		X				X			
M9	Çitlembik	5	X	X		X	X				
M10	Tavşan ile Kaplumbağa	5	X	X					X		
M11	İyiliğin Değerini Bilen Kim?	5		X				X			
M12	Yaşama Sevinci	5		X		X	X				
M13	Forsa	6	X	X					X		
M14	Kaynatılmış Tohum	6	X	X					X		

M15	Ceylana Yardım Edenler	6	X	X		X	X			
M16	Boş Bir Kümes, Birkaç Dolu Kalp	6	X	X				X		
M17	Atatürk Orman Çiftliği	6	X	X				X		
M18	Nasrettin Hoca Fıkraları	6		X		X				
M19	Ben Kimim?	6	X	X				X		
M20	Ömür Törpüsü	6	X	X				X		
M21	Sihirli Pasta	6		X		X				
M22	Beyaz Diş	6	X	X				X		
M23	Robotik ile Enerji	6		X			X			
M24	Karanfiller ve Domates Suyu	7	X	X		X			X	
M25	Ninenin Kitabı	7		X			X			
M26	Akıllı Kız	7		X			X			
M27	Koca Seyit	7		X			X			
M28	Meşe ile Saz	7		X			X			
M29	Küçük Çocuk	7	X	X				X		
M30	Sözcüklerin Gücü	7	X	X				X		
M31	Büyük Mimar Koca Sinan	7		X			X			
M32	Küçük Yunus	7	X	X				X	X	
M33	Son Leylek	7	X	X		X	X			
M34	Karamsar ve İyimser Bakış Açısı	7		X			X			
M35	Ampülün İlk Yanışı	7	X	X				X		
M36	Bilgin ile Hoca	8		X			X			
M37	Oğuz Kağan Destanı	8		X			X			
M38	Garip Bir Hediye	8	X	X				X		
M39	Dokuzuncu Hariciye Koğuşu	8	X	X		X	X			
M40	Karanfiller ve Domates Suyu	8	X	X		X			X	
Toplam n			24	41	0	6	13	13	16	4

Bu sonuçlara göre özel yayınevlerinin ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan öyküleyici metinlerin tamamında nesnel odaklayım kullanılmış; 24 metinde öznel odaklayım, 6 metinde ikili odaklayım tercih edilmiştir; hiçbir metinde çoklu odaklayım kullanılmamıştır. Özel yayınevlerinin ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan öyküleyici metinlerde en fazla elöyküsel anlatım türü kullanılmış, bu anlatım türünün farklı bir şekli olan sınırsız elöyküsel anlatım türü en fazla kullanılmıştır. Benöyküsel anlatıcı 13 metinde kullanılırken senöyküsel anlatıcı ise sadece 4 metinde kullanılmıştır. Benöyküsel ve senöyküsel 3 metinde; elöyküsel ve senöyküsel 1 metinde; benöyküsel ve elöyküsel anlatıcı türleri ise 1 metinde birlikte kullanılmıştır.

Odaklayım biçimleri ve anlatıcı türleri için aşağıdaki örnekler verilebilir:

"Müthiş bir heyecan ve endişe vardı. Ya Nusrat, düşman gemilerince fark edilirse? İşte, tam anlamıyla felaket olurdu. Vatanın selameti bu mayınların denize dökülmesine bağlıydı. Bu işin sessizce

başarılması gerekiyordu. Herkes heyecanlıydı ve korkuyordu. Nihayet istedikleri hedefe gelmişlerdi.” (6 Mart 1915 Gecesi, 5. sınıf Türkçe ders kitabı, 2019, s. 53; öznel ve nesnel odaklayım; sınırsız elöyküsel anlatıcı).

“Gemisi altın, gümüş, inci, elmas, esir dolu vatana dönerken kenarsız denizin ortasında evlenmiş; oğlu Turgut Çanakkale’yi geçerken doğmuştu. Şimdi kırk beş yaşında olmalıydı. Acaba yaşıyor muydu? Hayalini unuttuğu karısı acaba hâlâ sağ mıydı? Kırk senedir İstanbul’un minareli ufku hayalinden hiç silinmemişti. “Bir gemim olsa gözümü kapar, Kabataş’ın önüne demir atarım.” diye düşünürdü. Altmış yaşını geçtikten sonra efendisi onu, sözde serbest bıraktı. Bu, serbest bırakmak değil; sokağa, açığa, perişanlığa atmaktı.” (Forsa, 6. sınıf Türkçe ders kitabı, 2018, s. 12; öznel ve nesnel odaklayım, sınırsız elöyküsel anlatıcı).

“İşte böyle bir yerde köyün insanlarını düşünüyorum. Kitaplar, bir zaman bana, insanları sevmek lazım geldiğini, insanları sevince tabiatın, tabiatı sevince dünyanın sevineceğini oradan yaşama sevinci duyulacağını öğretmiştiler. Hayır, şimdi insanları kitapların öğrettiği şekilde sevmiyorum. (...) Küçük hanımlar! Bugünlerde bir gün nişanlınız size koyu al renkli karanfiller gönderecektir. Dikkat edin, belki Mustafa’nınkilerdir. Küçük beyler! Domatesler göreceksiniz çarşıda.” (Karanfiller ve Domates Suyu, 7. sınıf Türkçe ders kitabı, 2019, s.10-13; öznel ve nesnel odaklayım, benöyküsel ve senöyküsel anlatıcı).

“Bir ağaç altına oturdum ve hasta dizimin açısını her vakit ki itina ile ayarlayarak bacağımı uzattım. Bu zavallı uzumun talihine ait hiçbir şey düşünmek istemiyordum, şuurumun hastalığım üstüne boşaltacağı aydınlıktan kaçmak için ruhumun daha karanlık ve izbe hatlarına kendimi atıyor, daha korkunç ve karışık hayallere dalyordum.” (Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, 8. sınıf Türkçe ders kitabı, 2014, s. 95; öznel, nesnel ve ikili odaklayım, benöyküsel anlatıcı).

İkinci alt soruna ilişkin bulgular: Bu sorunun çözümlenmesinde Ortaokul Türkçe ders kitaplarında öyküleyici metinlerle ilgili öğretim etkinlikleri incelenmiş ve anlatıcıyla ilgili öğretim etkinliklerinin sınıf seviyelerine göre yaynevlerinde dağılımı belirlenmiştir.

Tablo 4. Anlatıcı kavramının sınıf seviyelerine göre MEB yaynevinde dağılımı

Sınıf ve Metin nu	Metin adı	Tür	Anlatıcı etkinliği	f	%
5/1	Oyuncak	Öykü	-		
2	Alis Harikalar Diyarında	Roman	-		
3	Bilmeyen Var mı?	Öykü	-		
4	Güvercin	Fabl	-		
5	Püf Noktası	Öykü	1	1/8	12
6	Forsa	Öykü	-		
7	Kartanesinin Serüveni	Öykü	-		
8	Kuş Ağacı	Masal	-		
6/1	Mutlu Prens	Roman			
2	Mustafa Kemal Zafer Yolunda	Öykü	1		
3	Kastamonulu Şerife Bacı	Öykü	-	3/11	27
4	Kâmil	Öykü	-		

5	Sefiller	Roman	1		
6	Topkapı Sarayı'nın Kardeşleri	Öykü	-		
7	Canım Kitaplığım	Öykü	-		
8	Oğuz Kitaplarla Tanışıyor	Öykü	-		
9	Bir Boyacı ile Konuştum	Öykü	-		
10	Otobüs	Öykü	1		
11	Televizyoncu Ali	Öykü	-		
7/1	Ana İşsiz Kalınca	Öykü	-		
2	Karadut	Öykü	-		
3	Müreffeli Kadınlar ve Emin Astsubay	Öykü	-		
4	Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü	Öykü	-		
5	Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda	Öykü	-		
6	Okumak Düşünmek İçindir	Öykü	-		
7	Tahta Bisiklet	Öykü	-		
8	Kaplumbağayla İki Ördek	Fabl	-	1/16	6
9	Kızgın Bir Lira	Öykü	-		
10	Akıllı Evlat	Masal	-		
11	Adımı Göklere Yazdıran Çocuk	Öykü	-		
12	"A" Harfi	Roman	1		
13	İki Dost Bir Kuş	Masal	-		
14	Yusufçuk	Efsane	-		
15	Broşür	Öykü	-		
16	Ağaçtan Oyma Su Tası	Öykü	-		
8/1	Kaşığı	Öykü	1		
2	Kedi ile Fare	Fabl	1		
3	Kınalı Ali	Öykü	1		
4	Uzay Giysileri	Roman	-		
5	Portakal	Öykü	-		
6	Robinson Crusoe	Roman	-		
7	Göç Destanı	Destan	-	4/12	33
8	Kız Kulesi	Efsane	-		
9	Yılkı Atı	Roman	1		
10	Gündüzünü Kaybeden Kuş	Öykü	-		
11	Haritada Bir Nokta	Öykü	1		
12	Kalbim Rumeli'de Kaldı	Öykü	-		

Tabloda görüldüğü gibi 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan 8 öyküleyici metnin 1'inde; 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan 11 öyküleyici metnin 3'ünde; 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan 16 öyküleyici metnin 1'inde; 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan 12 öyküleyici metnin 4'ünde anlatıcı ile ilgili etkinlik olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre MEB'e ait ortaokul ders kitaplarında

anlatıcı kavramına yer verilme oranı 5. sınıfta %12; 6. sınıfta %27; 7. sınıfta %6; 8. sınıfta ise %33 olarak gerçekleşmiştir. Bu bağlamda MEB yayınevi Türkçe ders kitaplarında anlatıcı ile ilgili öğretim etkinliklerine yer verilmesinde bir tutarsızlık olduğu görülmüştür.

Tablo 5. Anlatıcı kavramının sınıf seviyelerine göre özel yayınevlerinde dağılımı

Sınıf ve Metin nu	Metin adı	Tür	Anlatıcı etkinliği	f	%
5/1	İlk Ders	Roman	-		
2	6 Mart 1915 Gecesi	Öykü	1		
3	Bir Temmuz Gecesi	Öykü	1		
4	Bu Nehir Bizim	Öykü	-		
5	Deprem	Öykü	1		
6	Boğaç Han	Çizgi roman	-	4/12	33
7	Çocuk Bahçesindeki Bekçi	Öykü	-		
8	Özgürlük	Fabl	-		
9	Çitlembik	Öykü	-		
10	Tavşan ile Kaplumbağa	Fabl	-		
11	İyiliğin Değerini Bilen Kim?	Fabl	-		
12	Yaşama Sevinci	Öykü	1		
6/1	Forsa	Öykü	1		
2	Kaynatılmış Tohum	Masal	-		
3	Ceylana Yardım Edenler	Fabl	-		
4	Boş Bir Kümes, Birkaç Dolu Kalp	Öykü	-		
5	Atatürk Orman Çiftliği	Öykü	1		
6	Nasrettin Hoca Fıkraları	Fıkra	-	3/11	27
7	Ben Kimim?	Fabl	-		
8	Ömür Törpüsü	Öykü	1		
9	Sihirli Pasta	Öykü	-		
10	Beyaz Diş	Roman	-		
11	Robotik ile Enerji	Çizgi roman	-		
7/1	Karanfiller ve Domates Suyu	Öykü	1		
2	Ninenin Kitabı	Öykü	1		
3	Akıllı Kız	Masal	-		
4	Koca Seyit	Öykü	-		
5	Meşe ile Saz	Fabl	-		
6	Küçük Çocuk	Öykü	-	3/12	25
7	Sözcüklerin Gücü	Öykü	-		
8	Büyük Mimar Koca Sinan	Öykü	-		
9	Küçük Yunus	Öykü	-		
10	Son Leylek	Öykü	1		

11	Karamsar ve İyimser Bakış Açısı	Öykü	-		
12	Ampülün İlk Yanışı	Öykü	-		
8/1	Bilgin ile Hoca	Fıkra	-		
2	Oğuz Kağan Destanı	Destan	-		
3	Garip Bir Hediye	Öykü	-	0	0
4	Dokuzuncu Hariciye Koşuşu	Roman	-		
5	Karanfiller ve Domates Suyu	Öykü	-		

Tabloda görüldüğü gibi 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan 12 öyküleyici metnin 4'ünde; 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan 11 öyküleyici metnin 3'ünde; 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan 12 öyküleyici metnin 3'ünde anlatıcı ile ilgili etkinlik bulunduğu; 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan 5 öyküleyici metnin hiçbirinde anlatıcı ile etkinlik bulunmadığı belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre özel yayınevlerine ait ortaokul ders kitaplarında anlatıcı kavramına yer verilme oranı 5. sınıfta %33; 6. sınıfta %27; 7. sınıfta %25; 8. sınıfta ise %0 olarak gerçekleşmiştir. Bu bağlamda özel yayınevlerine ait Türkçe ders kitaplarında anlatıcı ile ilgili öğretim etkinliklerine yer verilmesinde bir tutarsızlık olduğu görülmüştür çünkü 8. sınıfta anlatıcı kavramına hiç yer verilmemiştir.

Üçüncü alt soruna ilişkin bulgular: Bu sorunun çözümlenmesinde ortaokul Türkçe ders kitaplarında öyküleyici metinlerle ilgili öğretim etkinlikleri incelenerek bu etkinliklerin kurgusu ve bunlarda kullanılan terimler belirlenmiştir.

MEB Yayınevi ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlatıcı ile ilgili kurgulanan öğretim etkinliklerine ilişkin bulgular: MEB ortaokul Türkçe ders kitapları incelendiğinde; anlatıcı ile ilgili öğretim etkinlikleri dört farklı grupta toplanabilir. Birinci grupta anlatıcı kavramına “olay, yer, zaman, kahramanlar ve anlatıcı şeklinde hikâyenin unsurları” arasında yer verilmiştir. İkinci grup etkinliklerde ise “metin türüyle ilgili etkinlikler içerisinde” doğru/yanlış şeklinde kurgulanmıştır. “*Olaylar kronolojik sıraya uygun biçimde üçüncü kişi ağzıyla anlatılmıştır.*” (“A” Harfi, 7. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 158). Üçüncü grupta ise “*farklı metinlerin anlatıcılarını karşılaştırma*” şeklinde kurgulanmıştır. “*Sefiller romanı ile Kâmil’in anlatıcısı karşılaştırma*” (Sefiller, 6. sınıf ders kitabı, s. 118). “*Metinleri karşılaştırma kahramanlar, konu, biçim anlatıcı vb.*” (Kedi ile Fare, 8. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 37). Dördüncü grupta ise anlatıcı kavramıyla ilgili bağımsız etkinlikler hazırlanmıştır. “*4. Etkinlik (bağımsız etkinlik): Metinde anlatım kimin ağzından yapılmıştır? Metinden aldığımız örneklerle açıklayınız.* (Haritada Bir Nokta, 8. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 258).

Özel Yayınevleri ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlatıcı ile ilgili kurgulanan öğretim etkinliklerine ilişkin bulgular: Özel yayınevlerinin ortaokul Türkçe ders kitapları incelendiğinde; anlatıcı ile ilgili öğretim etkinlikleri iki farklı grupta toplanabilir. Birinci grupta anlatıcı kavramına “olay, yer, zaman, kahramanlar ve anlatıcı şeklinde hikâyenin unsurları” arasında yer verilmiştir. İkinci grupta ise anlatıcı kavramıyla ilgili bağımsız bir etkinlik kurgulanmıştır. “*Metinden, birinci kişili anlatımın yapıldığı örnek cümleler bulup aşağıya yazınız.*” (Karanfiller ve Domates Suyu, 7. sınıf Türkçe ders kitabı, s. 16). Sonuç olarak; MEB yayınevinin ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlatıcıyla ilgili kurgulanan etkinlik biçiminin özel yayınevlerinin ders kitaplarına göre daha farklı biçimde olduğu söylenebilir.

MEB yayınevi ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlatıcı ile ilgili kullanılan terimlere ilişkin bulgular: İncelenen ortaokul Türkçe kitaplarında 5 ve 6. sınıfta anlatıcı; 7. sınıfta ağız; 8. sınıfta anlatıcı ve ağız terimleri kullanılmıştır.

Özel yayınevleri ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlatıcı ile ilgili kullanılan terimlere ilişkin bulgular: İncelenen ortaokul Türkçe ders kitaplarında 5. sınıfta anlatıcı; 6. sınıfta anlatıcı, ağız; kahraman, gözlemci, hâkim - ilahi bakış açısı; 7. sınıfta birinci kişili anlatım-üçüncü kişili anlatım terimleri kullanılmış; 8. sınıfta ise herhangi bir terim kullanılmamıştır.

Sonuç olarak; incelenen MEB ve özel yayınevlerine ait ortaokul Türkçe ders kitaplarında “anlatıcı” ile ilgili anlatıcı, 1 ve 3. tekil kişi ağız, birinci-üçüncü kişili anlatım ve bakış açısı terimlerinin kullanıldığı ve yine her iki yayınevine ait kitaplarda terim birliğinin olmadığı gözlemlenmiştir.

Dördüncü alt soruna ilişkin bulgular: Bu sorunun çözümlenmesinde Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki öğretim etkinlikleri incelenmiş, yazar ve anlatıcı karmaşası bulunanlar tespit edilerek alıntılar yapılmıştır.

MEB Yayınevi ortaokul Türkçe ders kitaplarında yazar ve anlatıcı karmaşasına ilişkin bulgular: 5. sınıf Türkçe ders kitabında yazar ve anlatıcı karmaşasının bulunmadığı görülmüştür. 6. sınıf ders kitabında ise iki metne ait etkinliklerde yazar ve benöyküsel anlatıcı karmaşasının olduğu bulgulanmıştır. Bu metinlerle ilgili hazırlanan etkinliklerde şu sorulara yer verilmiştir:

“1. Yazar, Kâmil ile karşılaşınca niçin korkmuştur?”

2. Kâmil hangi amaçla yazarın evine gelmiştir?

3. Yazara göre Kâmil bahçe kapısını açmaya niçin çekinmiştir?

5. Yazarın babası, Kâmil ile niçin ilgilenmektedir?” (Kâmil, 6. sınıf ders kitabı, s. 109, benöyküsel anlatıcı)

“1. Yazar, kundura boyatmaya niçin alışmamıştır? Açıklayınız.

2. Yazar, boyacılarla berberleri hangi yönden karşılaştırmaktadır?

3. Boyacı, yazarın mesleğini hangi nesneleri gözlemleyerek bulmaya çalışır?” (Bir Boyacı ile Konuştum, 6. sınıf ders kitabı, s. 225, benöyküsel anlatıcı)

7. sınıf ders kitabında dört metne ait etkinliklerde yazar ile sınırsız ve sınırlı elöyküsel anlatıcı karmaşasının olduğu bulgulanmıştır. Bu metinlerle ilgili hazırlanan etkinliklerde şu sorulara yer verilmiştir:

“1. Yazar, karadut meyvesinin tadını nasıl anlatıyor?” (Karadut, 7. Sınıf ders kitabı, s. 29, sınırsız elöyküsel anlatıcı).

“1. Yazar, Atatürk’ün Dolmabahçe Sarayı’nda yattığı odayı nasıl anlatmıştır?” (Penceresi Sonsuzluğa Açılan Oda, 7. sınıf ders kitabı, s. 61, sınırsız elöyküsel anlatıcı)

“2. Yazarın okumak ile düşünmek arasında kurduğu bağlantıya katılıp katılmadığımızı nedenleriyle anlatınız.

4. Yazarın bilim adamları ile “düşünmek” hakkındaki görüşlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

5. Yazarın sağlıklı beyin ve düşünme eylemiyle ilgili görüşlerine katılıyor musunuz? Neden?” (Okumak Düşünmek İçindir, 7.sınıf ders kitabı, s. 88, sınırlı elöyküsel anlatıcı)

8. sınıf ders kitabında üç metne ait etkinliklerde yazar ile benöyküsel anlatıcı ve sınırlı elöyküsel anlatıcı karmaşasının olduğu bulgulanmıştır. Bu metinlerle ilgili hazırlanan etkinliklerde şu sorulara yer verilmiştir:

“1. Yazarın aile ortamı nasıldır? Kendi aile ortamınızla karşılaştırınız.

2. Yazarın yatılı okula gitmesine kim karar veriyor? Niçin?

3. Yazar yatılı okulda en çok neye şaşırıyor?

4. Yazarın ilk defa yatılı okulda gördüğü yiyecek hangisidir? Yazar bu yiyeceğin tadını beğeniyor mu?

5. Yazar ne zaman köyüne gidiyor? Giderken annesine ve kardeşine ne götürüyor?” (Portakal, 8. sınıf ders kitabı, s. 126, benöyküsel anlatıcı).

“1. Yazar metinde hangi tür martılardan söz ediyor? Sözü edilen martıyı hiç duydunuz mu?

5. “Miho hâlâ gündüzü arıyor ama bulamıyordu.” ifadesiyle yazarın anlatmak istediği ne olabilir?” (Gündüzünü Kaybeden Kuş, 8. sınıf ders kitabı, s. 236-237, benöyküsel-sınırlı elöyküsel anlatıcı).

“1. Yazar adaları niçin seviyor olabilir?

2. Yazar adadaki yaşamını nasıl sürdürmek istiyor? Sizce bu kararı almasında neler etkili olmuştur?

6. Yazar, tanık olduğu haksızlık karşısında ne yapıyor?” (Haritada Bir Nokta, 8. sınıf ders kitabı, s. 256-257, benöyküsel anlatıcı).

Özel Yayınları ortaokul Türkçe ders kitaplarında yazar ve anlatıcı karmaşasına ilişkin bulgular: 5. sınıf Türkçe ders kitabında beş metne ait etkinliklerde yazar ve anlatıcı karmaşasının olduğu bulgulanmıştır. Buna göre alıntılarda görüldüğü gibi metinlerle ilgili hazırlanan sorularda yazar ile benöyküsel, senöyküsel ve ikili anlatıcı karmaşasının olduğu gözlemlenmiştir. Bu metinlerle ilgili hazırlanan etkinliklerde şu sorulara yer verilmiştir:

“4. Yazarın okulla ilgili anısını anlatmasının sebebi nedir?

5. Munise, yazarı hangi yönden etkilemiştir?” (İlk Ders, 5. Sınıf ders kitabı, s. 28, benöyküsel anlatıcı)

“1. Yazarın babası deprem sırasında ne yapmıştır?

2. Yazarın babasıyla gurur duymasını sağlayan olay nedir?

3. Deprem sonrasında yazar ve ailesi nerede kalmıştır?

4. Yazarın babasının böyle bir felaket sonrasında diğer insanların yardımına gitmesini nasıl değerlendirirsiniz? Arkadaşlarınızla tartışınız.” (Deprem, 5. sınıf ders kitabı, s. 88, ikili ve benöyküsel anlatıcı)

“1. Yazar, çocuk parkını nasıl betimlemiştir?

3. Yazar, neden bekçinin olmadığı saatlerde parka gitmektedir?

5. Yazar, bekçiye neden hak vermiştir?” (Çocuk Bahçesindeki Bekçi, 5. sınıf ders kitabı, s. 140, ben ve senöyküsel anlatıcı)

“4. Süleyman’a Hasan ve yazar nasıl müdahale etmiştir?

6. Süleyman, Hasan ve yazara niçin teşekkür ediyor? Siz böyle bir durum karşısında neler düşündünüz? (Çitlembik, 5. sınıf ders kitabı, s. 175, ikili ve benöyküsel anlatıcı).

“1. Yaşama Sevinci” adlı metindeki anlatıcının ve Münevver teyzenin yerinde siz olsaydınız neler hissederdiniz? Yazınız.

2. Yazar, Münevver teyze için nasıl bir iyilikte bulunuyor?

3. Anlatıcının çözümü nedir?” (Yaşama Sevinci, 5. sınıf ders kitabı, s. 208-209, ikili ve benöyküsel anlatıcı)

6. sınıf Türkçe ders kitabında bir metne ait etkinliklerde yazar ve sınırsız elöyküsel anlatıcı karmaşasının olduğu bulgulanmıştır. Bu metinle ilgili hazırlanan etkinlikte şu sorulara yer verilmiştir:

“8. Yazar, Beyaz Diş’in eski yaşamıyla yeni yaşamının niçin birbirinin karştı olduğunu düşünüyor olabilir?”(Beyaz Diş, 6 .sınıf ders kitabı, s. 231, sınırsız elöyküsel anlatıcı)

7. sınıf ders kitabında bir metne ait etkinliklerde yazar ile ben ve senöyküsel anlatıcı karmaşasının olduğu bulgulanmıştır. Bu metinle ilgili hazırlanan etkinlikte şu sorulara yer verilmiştir:

“1. Kitaplar bir zamanlar yazara neler öğretmiş?

3. Kör Mustafa'nın görmeyen gözü yazara neyi hatırlatmış?

5. Yazarın köyünde hangi ağaçlar yetişmiş?

8. Yazarın, Mustafa'yı takdir etmesinin nedeni nedir?” (Karanfiller ve Domates Suyu, 7. Sınıf ders kitabı, s. 15, ben ve sen öyküsel anlatıcı).

İncelenen 8. sınıf Türkçe ders kitabında ise yazar ve anlatıcı karmaşasının bulunmadığı görülmüştür, ayrıca bu kitapta metin içi soruların olmadığı ve anlatıcı ile ilgili hiçbir etkinliğin olmadığı gözlemlenmiştir. Yazar ve anlatıcı karmaşasının bulunmama sebebi bu durum olabilir. Sonuç olarak; incelenen ortaokul Türkçe ders kitaplarında MEB 5. sınıf ve özel yayınevi 8. sınıf ortaokul Türkçe ders kitaplarında yazar ve anlatıcı karmaşasının bulunmadığı, buna karşın her iki yayınevinin bütün sınıf düzeylerinde bu karmaşanın bulunduğu gözlemlenmiştir.

Tartışma ve sonuç

Ortaokul Türkçe ders kitapları öyküleyici metinlerinde kullanılan anlatıcı tür ve odaklayım biçimlerinin sergilediği görünümün belirlendiği bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, daha önce yapılan alanyazın araştırmaları sonuçlarıyla birleştirilip tartışılacaktır.

Bu araştırma sonuçlarına göre her iki yayınevinin incelenen öyküleyici metinlerinde en fazla nesnel odaklayımın, ikinci sırada ise öznel odaklayımın bulunduğu gözlemlenmiştir. Araştırmada ikili odaklayımın; MEB ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki sekiz öyküleyici metinde ve özel yayınevlerindeki altı metinde bulunduğu belirlenmiştir. Ayrıca MEB ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan sadece bir metinde çoklu odaklayımın tercih edildiği, özel yayınevlerinde yer alan öyküleyici metinlerin hiçbirinde çoklu odaklayımın tercih edilmediği görülmüştür. Bu sonuçlara göre her iki yayınevinin öyküleyici metinlerinin odaklayım biçimlerinin dağılımının birbirine benzediği söylenebilir.

Daha önce yapılan araştırmalarda ders kitaplarında en fazla nesnel ve ardından öznel odaklayım biçiminin kullanıldığı belirlenmiştir (Ercantürk, 2015; Şen, 2020). Ercantürk (2015) incelediği 9 metinde nesnel odaklayım, 4 metinde ise öznel odaklayım kullanıldığını belirlemiştir. Şen (2020) örneklem aldığı bütün metinlerde nesnel odaklayımın bulunduğunu, ancak öznel odaklayımın daha seyrek kullanıldığını tespit etmiştir. Alanyazından belirlenen araştırma sonuçlarıyla örtüşen şekilde bu araştırma sonuçlarına göre; her iki yayınevinin incelenen öyküleyici metinlerinde en fazla nesnel odaklayımın bulunduğu, ikinci sırada ise öznel odaklayımın bulunduğu gözlemlenmiştir. Buna göre ortaokul Türkçe ders kitapları öyküleyici metinlerinde anlatıcıların genelde olayların dışında konumlanarak olayları gözlemledikleri söylenebilir. Şen'e göre (2020) bu durumun baskın olması; anlatıcının okur üzerinde baskı kurmak isteyen bir yetişkin işlevi üstlenmesine neden olur ve yetişkin anlatıcılar ayrıcalıklı bir konuma sahip olur. Buna karşın Sinan ve Demir (2011) inceledikleri metinlerin çoğunluğunda öznel odaklayım kullanıldığını gözlemlenmiştir. Her şeyi görüp bilen soyut bir göz, tanrısal

bir bakış açısı olan öznel odaklayımda okur olaylara anlatıcının gözünden bakamaz ve olayları yorumlayamaz. Bu bakımdan bu çalışmada öznel ve nesnel odaklayımın birlikte kullanıldığı öyküleyici metinlere yoğun bir şekilde yer verilmesi uygun olmuştur. Böylece okuyucu, anlatıcılarla rahatlıkla duygudaşlık kurup olayları yorumlayabilmiş, aynı zamanda öznel odaklayımın sunduğu imkânlarla olayları çok yönlü kavrayabilmiştir.

Bu çalışmada ikili odaklıyım, MEB ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki sekiz öyküleyici metinde ve özel yayınevlerindeki altı öyküleyici metinde kullanılmıştır. Benöyküsel anlatıcı türünün görsel desteğiyle sunulduğu metinlerde görülen ikili odaklayım, her iki yayınevinin incelenen 14 öyküleyici metninde (%14) bulunmaktadır. Bu sayı oldukça düşük denilebilir. Benzer şekilde Şen (2020) ortaokul ders kitaplarında bu odaklayım biçiminin yeterli düzeyde kullanılmadığını belirlemiştir. Şen (2020) bu metinlerde görsel ve metin uyumunun zayıf olduğunu, görsellerin sıklıkla sadece arka fon işlevi gördüğünü ifade etmiştir. Ayrıca bu görsellerin kurguya eylem desteği vermediğini ve benöyküsel anlatıcıyla uyumlu olmadığını gözlemlemiştir. Bu çalışmada da ikili odaklayımın olduğu metinlerde kullanılan görsellerin yetersiz, çizimlerin ve renklendirmenin zayıf olduğu ve genelde arka fon işlevi gördüğü söylenebilir.

Bu çalışmada, MEB ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan sadece bir metinde çoklu odaklayımın tercih edildiği, özel yayınevlerinde bulunan öyküleyici metinlerin hiçbirinde çoklu odaklayımın tercih edilmediği görülmüştür. Çoklu odaklayım biçiminin bulunduğu öyküleyici metinlere yer verilmemesi, sadece bir metinde vardır, ortaokul öğrencilerinin gelişim düzeyi açısından uygun bir yaklaşım olmuştur. Çünkü algılanması güç olan bu odaklayım türünün (Şen, 2020), gençlere seslenen örneklerinde bile iki sesten fazlasına yer verilmesi uygun değildir (Melrose, 2002). Ancak soyut işlemler dönemine geçen 8. sınıf öğrencileri için kullanılan ders kitaplarında bu odaklayım biçimi kullanılabilir. Bu sayede bu durum öğrenciler için yeni bir yazın deneyimi oluşturabilir (Şen, 2020). Sürekli aynı tür ve tarzda okumalar yapmaya alışmış öğrencilerin çoklu odaklayımın kullanıldığı metinlerle tanıştırılması onların yazın deneyimini zenginleştirerek farkındalık oluşturacaktır.

Bu çalışma sonuçlarına göre incelenen her iki yayınevinin ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici metinlerinde sırasıyla elöyküsel, benöyküsel ve senöyküsel anlatıcı türlerinin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Buna göre her iki yayınevinin öyküleyici metinlerinde bulunan anlatıcı türlerinin dağılımının birbirine benzediği söylenebilir. Ancak MEB ortaokul Türkçe kitaplarında bulunan öyküleyici metinlerde sınırlı elöyküsel anlatıcı daha fazla kullanılırken özel yayınevinin ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan öyküleyici metinlerde sınırsız elöyküsel anlatıcı türü daha fazla kullanılmıştır. Başka bir deyişle elöyküsel anlatıcının alt türlerinin dağılımının birbirine benzemediği söylenebilir.

Anlatıcı türleriyle ilgili daha önce yapılan çalışmalarda Türkçe ders kitaplarında öznel odaklayım ve dışöyküsel anlatıcının egemen olduğu belirlenmiştir. Ayrıca içöyküsel anlatıcı türlerine yeterince yer verilmediği belirlenmiştir (Ercantürk, 2015; Sinan ve Demir, 2021; Şen, 2020). Buna göre Sinan ve Demir (2021) ve Ercantürk (2015) Türkçe ders kitaplarında bulunan öyküleyici metinlerin büyük çoğunluğunda sınırsız elöyküsel anlatıcının kullanıldığını gözlemlemiştir. Nitekim benzer şekilde bu çalışmada da incelenen öyküleyici metinlerde en fazla elöyküsel anlatıcı türünün kullanıldığı, bununla beraber benöyküsel ve senöyküsel anlatıcı türlerine de daha fazla yer vermeye başlandığı belirlenmiştir. Bu olumlu durumun çalışmalarda incelenen örneklem büyüklüğünden kaynaklandığı söylenebilir. Nitekim bu çalışma sonuçlarıyla benzer şekilde Şen'in (2020) yaptığı çalışmada ise benöyküsel ve senöyküsel anlatıcının biraz daha fazla yer tuttuğu görülmektedir. Sonuç olarak; ders kitaplarında anlatıcı türlerinin dağılımındaki oranın birbirine yaklaşması farklı anlatıcıların

kullanımının sunduğu imkânları öğrencilerin fark etmesi açısından olumlu bir gelişmedir. Ancak ders kitaplarına seçilen öyküleyici metinlerde anlatıcı türlerinin dağılımının birbirine yaklaştırılması gerekmektedir çünkü Nikolejeva'ya göre (2014) anlatıcının öykü karakteriyle olan ilişkisinde ayrıcalıklı konuma yerleştirilmesi ortaokul öğrencilerinin özdeşim kurmasında sorun yaratabilir. Karakterle bağ kurmaya çalışan öğrenciler için otoriteyi temsil eden yetişkin sesin varlığı bu durumu güçleştirecektir. Daha önce yapılan araştırmalarla benzer şekilde bu araştırmada da incelenen öyküleyici metinlerde en az senöyküsel anlatıcının kullanıldığı belirlenmiştir. Şen'e (2020) göre bu duruma bağlı olarak çocuk okurda kurmaca-gerçeklik ilişkisine dönük bir farkındalık metin seçiminde ihmal edilmektedir. Buna karşın ortaokul öğrencileri gelişimsel özelliklerine uygun olarak ders kitaplarında anlatıcıların değişkenlik gösterdiği metinlerle karşılaştırılmalıdır (Canlı, 2014). Ancak incelenen ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlatıcı türlerinin birlikte kullanıldığı metinlerin oranının (%15) oldukça az olduğu görülmüştür.

Anlatıcıyla ilgili öğretim etkinliklerinin dağılımının incelendiği araştırma sonucunda MEB ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlatıcı kavramına yer vermede tutarsızlık olduğu görülmüştür. Bu kavramla ilgili öğretim etkinliklerine en fazla 8. sınıfta, en az ise 7. sınıf düzeyinde yer verildiği belirlenmiştir. Özel yaynevlerinin ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlatıcı kavramına yer vermede yine tutarlık olmadığı görülmüştür. Anlatıcı kavramıyla ilgili öğretim etkinliklerine en fazla 5. sınıfta yer verildiği, 8. sınıfta ise hiç yer verilmediği görülmüştür. Hatta özel yaynevlerinin ortaokul Türkçe ders kitaplarında sınıf düzeyi arttıkça bu kavramla ilgili öğretim etkinliklerinin oranının devamlı düştüğü gözlemlenmiştir. Bu sonuçlara göre anlatıcı öğretim etkinliklerinin dağılımında ortaokul öğrencilerinin gelişim düzeyinin göz önünde bulundurulmadığı, aşamalı takip edilmediği söylenebilir. Bu bağlamda Demir (2008) 6. sınıf öğrencilerinin çoğunlukla metinde kullanılan anlatıcı türünü doğru tespit edemediğini; öğrencilerin dışöyküsel anlatıcıyı, benöyküsel anlatıcı ile karıştırdığını bulgulamıştır. Buna karşın 7. sınıf öğrencilerinin benöyküsel anlatıcıyı, 8. sınıf öğrencilerinin ise elöyküsel anlatıcıyı yüksek oranda doğru belirleyebildiğini tespit etmiştir.

Anlatıcıyla ilgili öğretime etkinliklerinin kurgusu ve bu kavramla ilgili kullanılan terimler incelendiğinde; MEB ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlatıcıyla ilgili öğretim etkinliklerinin dört farklı grupta toplandığı görülmüştür. Bunlar: hikâyenin bileşenlerini çözümleme, doğru/yanlış sorusu, farklı metinlerin anlatıcılarını karşılaştırma, bağımsız öğretim etkinliğidir. Özel yaynevlerinin ortaokul Türkçe ders kitapları incelendiğinde; anlatıcıyla ilgili öğretim etkinliklerinin iki farklı grupta toplandığı görülmüştür. Bunlar: hikâyenin bileşenlerini çözümleme ve bağımsız öğretim etkinliğidir. Bu sonuçlara göre; MEB yaynevinin ders kitaplarında anlatıcıyla ilgili kurgulanan öğretim etkinliği biçiminin özel yaynevlerinin ders kitaplarına göre daha farklı biçimde olsa da her iki yaynevinde kurgulanan öğretim etkinliklerinin birbirine benzediği gözlemlenmiştir. Ayrıca bu öğretim etkinliklerinin birbirine benzer şekilde devamlı metin çözümleme üzerinde yoğunlaştığı, buna karşın metin üretmeyle ilgili 6. sınıf düzeyinde sadece bir etkinliğin kurgulandığı gözlemlenmiştir. Böyle bir durumda öğrencilerin anlatıcı kavramıyla ilgili bildiklerini uygulama boyutuna yani yazma sürecine taşıyamayacakları söylenebilir. Ortaokul süreci boyunca öğrencilerin yazılarının birbirine benzemesi, öğrencilerin yazma sürecine başlama ve süreci yönetmede zorlanması; bu sonucun ortaya çıkarabileceği olumsuz durumlar arasındadır.

Anlatıcıyla ilgili ortaokul Türkçe ders kitaplarında kullanılan terimler incelendiğinde; MEB ve özel yaynevlerinin ortaokul Türkçe ders kitaplarında anlatıcı, birinci ve üçüncü tekil kişi ağzı, birinci-üçüncü kişili anlatım ve bakış açısı terimlerinin kullanıldığı; yine her iki yaynevinin kitaplarında terim birliğinin olmadığı gözlemlenmiştir. Anlatıcı için her sınıf düzeyinde farklı bir terimin kullanılması,

ortaokul öğrencilerinde kavram yanlışlığına neden olabilir. Ayrıca bu bulgulara göre, anlatıcı türlerinin dağılımıyla ilgili bulgularla benzer şekilde senöyküsel anlatıcıyla ilgili hiçbir terimin kullanılmadığı anlaşılmaktadır.

Gerçek dünyaya ait olan yazar, ürettiği öyküleyici metin kurgusunun tamamen dışındadır ve metnin her türlü sorumluluğunu alan kişidir (Kıran ve Kıran, 2003). Metne ait bir bileşen olan anlatıcı kavramı ise öyküleyici metinlerde öyküyü anlatan kişidir. Buna göre öyküleyici metinleri incelerken yapılacak ilk iş yazar ve anlatıcıyı birbirinden ayırmayı başarmaktır. 6. sınıf öğrencilerinin yazar ile anlatıcıyı birbirine karıştırdığı ve çoğunlukla metinde kullanılan anlatıcı türünü doğru tespit edemedikleri belirlenmiştir. (Demir, 2008). Bu çalışmada ise ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan öğretim etkinlikleri incelendiğinde MEB 5. sınıf ve özel yayınevi 8. sınıf ortaokul Türkçe ders kitaplarında yazar ve anlatıcı karmaşasının bulunmadığı; buna karşın her iki yayınevinin bütün sınıf düzeylerinde bu karmaşanın bulunduğu gözlemlenmiştir. İncelenen öyküleyici metinlerle ilgili hazırlanan metin içi sorularda yazar ile benöyküsel anlatıcı, senöyküsel anlatıcı, sınırsız ve sınırlı elöyküsel anlatıcı karmaşasının olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre öğretim etkinliklerinin en önemli aracı olan ders kitaplarında yazar ve anlatıcı karmaşasının bulunması öğrencilerin bu kavramlarla ilgili yanlışlıklarını artırabilir. Sonuç olarak, öyküleyici metinlerde anlatıcı kurgu dünyasının bir unsurudur ve varlığı okuyucuya bağlıdır. Başka bir deyişle, anlatıcının varlığı okuyucunun metinle kurduğu ilişki ve teması var oldukça sürebilir. Bunun dışında anlatıcının gerçek dünyayla bağı kopar, fakat yazarın bu bağ için başka kimselere ihtiyacı yoktur.

Öneriler

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar ve alanyazın sonuçlarının tartışılması temelinde şu öneriler getirilebilir:

Ders kitaplarına metin seçimi sırasında öyküleyici metinlerin anlatıcı tür ve odaklayım dağılımının birbirine yakın olması sağlanabilir. Özellikle ders kitaplarında yer alan ikili odaklayım örneklerinde görsel ve metin uyumu güçlendirilebilir. Ortaokul seviyesinde anlatıcıyla ilgili öğretim etkinliklerinin dağılımında tutarlık sağlanabilir. Öğrencilerin gelişim düzeyi göz önünde bulundurularak kolaydan zora, somuttan soyuta ilkeleri takip edilebilir. Anlatıcıyla ilgili öğretim etkinlikleri; sadece çözümleme amacıyla değil, öğrencilerin yazın deneyimini artırması için yazı üretme temelinde tasarlanabilir. Ortaokul seviyesinde anlatıcıyla ilgili kavram yanlışlıklarının önüne geçmek için anlatıcı kavramı etrafında kullanılan terimlerde birlik sağlanabilir. Öğretim etkinliklerinde kullanılan metin içi sorularda daha titiz davranılabilir, anlatıcı-yazar karmaşasına son verilebilir. Özellikle üst düzey bilişsel süreçlere yönelik sorular sorulabilir.

Kaynakça

- Barthes, R. (2005). *Göstergebilimsel serüven*. (Çev. Mehmet-Sema Rifat). İstanbul: Yapı Kredi.
- Beard, A. (2001). *Texts and contexts an introduction to literature and language study*. London: Routledge.
- Beard, A. (2003). *The language of literature*. London and New York: Routledge.
- Bennett, A., ve Royle, N. (2016). *Şu edebiyat denen şey (okumak, düşünmek, yazmak)*. İstanbul: Notos Kitap.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (19. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Canlı, S. (2014). *Türkçe ders kitaplarına seçilecek metinlerin niteliği üzerine bir araştırma*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Demir, S. (2008). *İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıflar Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin metin dilbilimsel yöntemlerle incelenmesi ve bu metinlerin öğrencilerin anlama düzeylerine etkisi (Malatya ili örneği)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Dilidüzgün, S. (2004). *Çağdaş çocuk yazını*. İstanbul: Morpa Kültür.
- Ercantürk, O. K. (2015). Göstergibilim açısından Türkçe ders kitapları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(36), 93-109.
- Fraenkel, J.R. & Wallen, N.E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill International Edition.
- Gülsoy, M. (2014). *Büyübozumu: Yaratıcı yazarlık*. İstanbul: Can.
- Günay, V. D. (2003). *Metin bilgisi*. İstanbul: Multilingual.
- Kale, Ö. (2017). Anlatıcının macerası. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (6)12, 41-47.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kıran, A. E., ve Kıran, Z. (2003). *Yazınsal okuma eüreçleri*. Ankara: Seçkin.
- MEB. (2018). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Melrose, A. (2002). *Write for children*. London: Routledge Falmer.
- Miles, M. B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis : An expanded source book*. (2nd Edition). California : SAGE.
- Nikolajeva, M. (2014). *Reading for learning (cognitive approaches to children's literature)*. Amsterdam: John Banjamins.
- Özdemir, E. (2007). *Eleştirel okuma*. Ankara: Bilgi.
- Öztoğat, N. T. (2005). *Yazınsal metin çözümlemesinde kuramsal yaklaşımlar*. İstanbul: Multilingual.
- Sever, S. (2013). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem.
- Sinan, A. T., ve Demir, S. (2021). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki anlatsal metinlerin yapı özellikleri ve programa uygunluğu. *Turkish Studies*, 6(3), 1149-1167. doi:<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.2629>
- Sözen, M. (2008). Anlatıcı kavramı, sinematografide anlatıcı tipolojisi ve örnek çözümlemeler. *Selçuk İletişim* (5)2, 167-182.
- Şen, E. (2020). Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan kurmaca metinlerin “odaklayım” ve “anlatıcı” açısından incelenmesi. *Turkish Studies-Education*, 15(4), 2961-2980. <https://dx.doi.org/10.47423/TurkishStudies.41712>
- Tekin, M. (2009). *Roman sanatı romanın unsurları I*. İstanbul: Ötügen.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Seçkin.